

Els projectes de treball: una eina a l'abast

Leonor Carbonell, Miquel Àngel Essomba i Jordi Valero

Coordinadors/es de la taula sobre els projectes de treball.

Sembla que aquest curs han anat apareixent diverses iniciatives en el camp de l'educació —el debat curricular o el curs per l'actualització de l'ensenyament-aprenentatge de les ciències naturals— que han tornat a posar l'organització del currículum escolar per projectes damunt de la taula.

Punt de partida

La nostra taula 4 partia d'uns quants interrogants generals que, durant aquest dos dies, vàrem estar treballant:

- . Què i com apren el nostre alumnat?
- . A les nostres escoles, treballem per projectes?
- . Totes i tots diem el mateix, però, a què ens referim exactament quan parlem de projectes?
- . Què significa organitzar el currículum per projectes?
- . Com queden reflectits els projectes dins de l'horari escolar?
- . Es treballa també per matèries?
- . Quina relació s'estableix entre els temes treballats d'aquesta manera i el currículum oficial?
- . Quin paper tenen les alumnes i els alumnes a l'hora de proposar els temes?
- . Definim uns passos dins dels projectes?

Ha estat a partir d'aquests eixos d'anàlisi que hem desenvolupat un viatge intens, un recorregut que ens ha dut de l'experiència pròpia i els coneixements previs a la construcció compartida de coneixements i noves preguntes al voltant dels projectes.

Primera etapa: Compartim experiències

Sabiem que no estàvem parlant d'una proposta nova, desconeguda, ans al contrari. Moltes i molts hem tingut o tenim experiències pròpies o properes sobre aquest tema. La intenció dels més de quaranta mestres que formaven la taula era aprofitar aquesta experiència per parlar-ne, compartir, reflexionar, comentar dubtes i donar-hi possibles respostes.

Per iniciar el debat i centrar el tema, vàrem proposar-nos discutir a partir de casos pràctics: els dos primers recollits pels coordinadors de la taula i els tres restants presentats per diverses escoles que fa anys que hi treballen.

Els casos pràctics d'escoles van ser molt enriquidors. La primera experiència ens la va comentar una representació de mestres, alumnes i mares del CEIP Joan Maragall de Rubí. La segona experiència ens explicava un projecte de treball a educació infantil, concretament a l'aula de P5 al CEIPM Patronat Domènech de Barcelona.

La darrera ens comentava les característiques dels projectes de treball al cicle superior del CEIP Pompeu Fabra de Barcelona.

Segona etapa: Anàlisi del treball per projectes

Totes aquestes vivències ens van servir per compartir un llenguatge comú. A partir d'elles i de la nostra pròpia experiència, vam plantejar-nos alguns dubtes i vam deixar entreveure algunes reticències sobre allò que creiem que comporta treballar per projectes. És a dir, vam elaborar més preguntes que no pas respostes. De la feina feta, en podem obtenir una eina d'anàlisi i d'avaluació que creiem que pot ser útil per a qualsevol centre que treballi amb aquesta metodologia.

Respecte a la metodologia i al currículum .

- . Treballar per projectes, és una metodologia o una filosofia?
- . Si les nenes i els nens trien el projecte, com queda concretat el currículum? Hi ha uns temes obligatoris? Hi ha condicions en la tria? Com garantim uns coneixements mínims per a tothom? Cal canviar el currículum? Cal canviar la mentalitat de la societat?
- . Com queda justificada la globalització en el treball per projectes? Totes les matèries estan relacionades amb el tema?
- . Quins són els temes susceptibles de ser treballats per projectes? Hi ha temes que es van repetint curs rere curs? Quins? A quines edats?

Respecte a l'organització del temps

- . Quant temps duren els projectes? Quants projectes fem al llarg d'un curs? Té una explicació o justificació?

Respecte al paper dels diferents protagonistes

- . Quin és el paper de l'alumnat en el desenvolupament dels temes? Com s'agrupen els alumnes i les alumnes?
- . Quin és el paper de les persones adultes en el desenvolupament del tema? . Quin tipus d'activitats es plantegen dins d'un projecte de treball per transformar la informació en coneixement?
- . Com es pot convèncer, engrescar tot un claustre? Es comparteix amb els altres membres de la comunitat educativa? Com? Quin paper hi tenen els especialistes?
- . Cal modificar la formació inicial del professorat?

Respecte al tractament de la informació

- . Quines fonts d'informació acostumem a utilitzar? Qui les aporta?
- . Com es delimiten els temes? Quin paper desenvolupa l'índex en aquesta delimitació? Les hipòtesis i els punts de partida, també ajuden a centrar el tema?

Respecte al paper de l'avaluació dins dels projectes

- . Com s'avaluen els projectes? Quin és el paper de l'avaluació inicial? Dels coneixements previs? Es planteja una avaluació contínua? Com l'entendem? Hi ha una avaluació final? Com sabem realment el que l'alumnat aprèn?

Respecte al resultat final del treball

- . Quin és el producte final? Fem un dossier col·lectiu? Individual? Un mural? Una exposició? Una instal·lació?

Els casos pràctics d'escoles van ser molt enriquidors. La primera experiència ens la va comentar una representació de mestres, alumnes i mares del CEIP Joan Maragall de Rubí. La segona experiència ens explicava un projecte de treball a educació infantil, concretament a l'aula de P5 al CEIPM Patronat Domènech de Barcelona.

La darrera ens comentava les característiques dels projectes de treball al cicle superior del CEIP Pompeu Fabra de Barcelona.

Segona etapa: Anàlisi del treball per projectes

Totes aquestes vivències ens van servir per compartir un llenguatge comú. A partir d'elles i de la nostra pròpia experiència, vam plantejar-nos alguns dubtes i vam deixar entreveure algunes reticències sobre allò que creiem que comporta treballar per projectes. És a dir, vam elaborar més preguntes que no pas respostes. De la feina feta, en podem obtenir una eina d'anàlisi i d'avaluació que creiem que pot ser útil per a qualsevol centre que treballi amb aquesta metodologia.

Respecte a la metodologia i al currículum

- . Treballar per projectes, és una metodologia o una filosofia?
- . Si les nenes i els nens trien el projecte, com queda concretat el currículum? Hi ha uns temes obligatoris? Hi ha condicions en la tria? Com garantim uns coneixements mínims per a tothom? Cal canviar el currículum? Cal canviar la mentalitat de la societat?
- . Com queda justificada la globalització en el treball per projectes? Totes les matèries estan relacionades amb el tema?
- . Quins són els temes susceptibles de ser treballats per projectes? Hi ha temes que es van repetint curs rere curs? Quins? A quines edats?

Respecte a l'organització del temps

- . Quant temps duren els projectes? Quants projectes fem al llarg d'un curs? Té una explicació o justificació?

Respecte al paper dels diferents protagonistes

- . Quin és el paper de l'alumnat en el desenvolupament dels temes? Com s'agrupen els alumnes i les alumnes?
- . Quin és el paper de les persones adultes en el desenvolupament del tema?
- . Quin tipus d'activitats es plantegen dins d'un projecte de treball per transformar la informació en coneixement?
- . Com es pot convèncer, engrescar tot un claustre? Es comparteix amb els altres membres de la comunitat educativa? Com? Quin paper hi tenen els especialistes?
- . Cal modificar la formació inicial del professorat?

Respecte al tractament de la informació

- . Quines fonts d'informació acostumem a utilitzar? Qui les aporta?
- . Com es delimiten els temes? Quin paper desenvolupa l'índex en aquesta delimitació? Les hipòtesis i els punts de partida, també ajuden a centrar el tema?

Respecte al paper de l'avaluació dins dels projectes

- . Com s'avaluen els projectes? Quin és el paper de l'avaluació inicial? Dels coneixements previs? Es planteja una avaluació contínua? Com l'entendem? Hi ha una avaluació final? Com sabem realment el que l'alumnat aprèn?

Respecte al resultat final del treball

- . Quin és el producte final? Fem un dossier col·lectiu? Individual? Un mural? Una exposició? Una instal·lació?

Tercera etapa: El sentit de treballar per projectes en la societat actual

Un cop establert un llenguatge comú i definit un marc de preguntes clau per avançar en la reflexió, vàrem abordar una perspectiva una mica més àmplia que té a veure amb el sentit de treballar per projectes a l'escola avui. Per fer-ho, vàrem assenyalar quins són els trets essencials d'una societat complexa, plural i diversa com la nostra:

- . Una societat de la informació.
- . Una societat de coneixement múltiple i descentrat.
- . Una societat de l'aprenentatge continu.

Una societat de la informació

L'escola no és la font principal d'informació per als infants, adolescents i joves. Són molt poques les dades que els oferirà com a innovadores, perquè l'alumnat ja ha estat bombardejat, i fins i tot saturat, per una informació que ni tan sols busca, en un format molt més atractiu, i fora de les aules.

Cal, doncs, que l'educació que fem a l'escola incideixi sobre la capacitat d'organitzar, interpretar i donar sentit a aquesta informació.

L'escola ha d'oferir les estratègies per desenvolupar unes capacitats que permetin una assimilació crítica.

Una societat de coneixement múltiple i descentrat

Queden molt pocs sabers absoluts, la ciència actual perd la seva certesa, fins i tot en les fins ara anomenades ciències exactes.

Per tant, l'educació no cal que proporcioni coneixements com a veritats acabades, sinó que ha d'ajudar a construir el propi punt de vista, una veritat particular a partir d'altres veritats parcials. Hem d'aprendre a conviure amb la relativitat de les teories, les múltiples interpretacions d'una mateixa informació i, a partir d'aquí, construir el judici personal.

Una societat de l'aprenentatge continu

Els coneixements als quals accedeix el nostre alumnat no només són relatius, sinó que, a més, tenen data de caducitat.

El ritme dels canvis tecnològics i científics no ens permet preveure què necessitarem quant a coneixements els ciutadans d'aquí a quinze anys.

Apareixen perfils professionals nous i imprevisibles, i s'obre una mobilitat professional.

El sistema educatiu no pot atendre totes aquestes necessitats que ni tan sols sabem quines seran, el que ha de fer és formar els futurs ciutadans i ciutadanes perquè es converteixin en aprenents més flexibles, eficaços i autònoms, dotant-los de capacitat d'aprenentatge, i no només de coneixements i sabers.

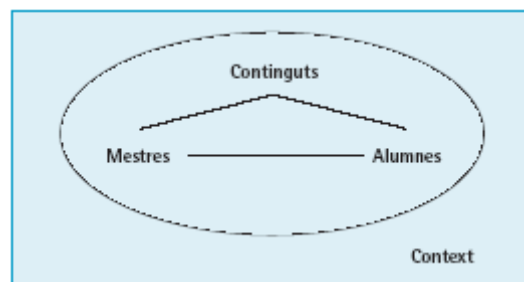
Els projectes, doncs, són una eina útil en aquesta societat del risc i la provisionalitat, perquè ens ajuden a:

- . Aprendre a prendre decisions: proposar, argumentar, triar...

- . Tractar la informació: cercar-la, organitzar-la, interpretar-la, assimilar-la, judicar-la...
- . Transmetre la informació: comunicar-la, fer-la comprensible, compartir-la, elaborar-la...
- . Avaluar: ser conscients del que sabem, del que ignorem, com ho hem abordat...
-

Etapa final: Conclusions de la feina feta

Fruit de tota la feina i la discussió dutes a terme, van aparèixer un seguit d'idees que creiem que són interessants de tenir en compte per aprofundir-hi. En primer lloc, valorem que, quan volem dinamitzar el desenvolupament d'un treball per projectes que realitza un centre, hem de tenir presents tres elements que s'entrellacen entre ells: els mestres, els alumnes i el currículum. Aquests tres elements, a més, estan entrellaçats per una metodologia de treball, i tot això està immers dins d'un context social determinat. A continuació, en detallem algunes de les idees principals:

Sobre els mestres, érem conscients que sovint costa trobar l'equilibri entre dos ritmes de treball i de desenvolupament professional. D'una banda, hem de tenir en compte el ritme que porta cada docent, i, de l'altra, el ritme del claustre en el seu conjunt. De res no val que alguns mestres es llancin a treballar per projectes si la majoria del claustre no s'hi posa, o de res tampoc no val que l'equip directiu impulsi fer projectes si no hi ha mestres disposats a dur los a la pràctica.

Respecte al paper dels alumnes i les alumnes, hem parlat de projectes amb diferents nivells de participació d'elles i d'ells: d'informació, de consulta, de delegació, de gestió o d'autogestió.

Si ens imaginem aquests diferents graus de participació com una seqüència, caldria que ens plantegéssim a quina edat ens centrem en cada una de les parts d'aquesta seqüència.

En relació amb el currículum, vèiem la importància de definir el tipus de producte final, ja que aquesta definició serà la que marcarà el procés de treball en bona mesura. En aquest sentit, hem parlat de «projectes objecte», basats en l'acció i la reflexió, i de «projectes dossier», basats en el coneixement i l'activitat. Una altra idea al voltant del currículum ha girat a l'entorn de l'espai que ocupen els projectes de treball dins del projecte curricular. Si ens imaginem un espai de tres dimensions: el currículum, el temps i el desenvolupament dels nens i les nenes, quin lloc hi ocupen els projectes?

Parlant del context social extern als centres, ens qüestionem si l'escola ha de tenir les finestres obertes a l'entorn o si som entorn. També ens preguntem si els projectes van més enllà de l'escola, si ens convertim en comunitat d'aprenentatge.

Per altra banda, quan treballem per projectes, hem de tenir en compte que els grups classe com a context social immediat van elaborant per si mateixos un currículum que cal que coneguem. En aquest sentit, i tal com defineix Joaquim Franch, veiem que a les classes coexisteixen dos projectes: el projecte de vida del grup i el projecte d'influència que hi aporta el mestre. Cal buscar la convivència entre tots dos.

Aquest seria, doncs, el nostre gra de sorra a la reflexió general de les jornades sobre com cal fer i construir una nova educació pública.